

Většina autorů, resp. autorek příspěvků ve sborníku jsou historikové umění, čemuž, žel, odpovídá úroveň některých historicky zaměřených statí. Převažují v něm texty opírající se pouze o několik pramenů a nejvýše tucet titulů odborné literatury, obsahující navíc řadu čistě kompilačních pasáží. Nejzdařilejší příspěvky sborníku (B. Uppenkamp a S. Becker) jsou tematicky a obsahově mnohem více studiem z dějin umění než z dějin ženské kriminality. Celkový přínos sborníku k tématu obsaženému v jeho podtitulu je tak dosti omezený.

Petr Kreuz

Ondřej HANIČÁK – Markéta HANIČÁKOVÁ – Jiří ŠÍL (edd.)

Jan a Miloš: Paměti dvou generací opavské rodiny Čeledových

Opava, Slezské zemské muzeum 2022, 303 s., ISBN 978-80-87789-89-6.

Čeledovi byla česká obchodnická rodina, která přišla do Opavy z Dobříšska na začátku sedmdesátých let 19. století. Aktivně se podílela na probuzení spolkového, kulturního a ekonomického českého živlu v tomto „německém“ městě, které se považovalo za hlavní město německé kultury tzv. Nordmarky. Otec Jan a syn Miloš Čeleda byli jakýmisi „šedými eminencemi“ tohoto procesu čechizace německojazyčné Opavy, protože byli spolehlivými poradci, pokladníky, revizory účtů, členy dozorčích rad a též „řediteli zábak“ všech zdejších českých spolků a podniků. Důvěrně se znali s místními českými „vůdci“ advokátem Františkem Stratilem, redaktorem Janem Zaccpalem, knězem Antonínem Grudou, lékařem Janem Koloříkem a byli přímými svědky a někdy i hlavními aktéry boje o českou školu, gymnázi-

um, Centrální záložnu, Besedu, Matici Opavskou, ochotnické divadlo v Kateřínkách či Politicko-hospodářskou jednotu.

Tím že byli u všeho podstatného dění ve městě a s každým se víceméně důvěrně znali, nabývají jejich vzpomínky na ještě větším významu pro historické využití než běžné ego-dokumenty. Jsou totiž autentické, víceméně faktograficky přesné (a tam, kde jejich paměť selhávala, nastoupili editoři, aby vše prověřením matrik, geografickými korekcemi a dohledáním v dobovém tisku přivedli citlivými zásahy na pravou míru), kritické i do vlastních řad a jsou také svižně sepsané. Editoři také dovysvětlují a komentují nejasnosti či dobové výrazy v rozsáhlém trojím poznámkovém aparátu (k úvodu, vzpomínkám Jana a k vzpomínkám Miloše Čeledy).

Jedná se o vzorně připravené paměti, protože jsou kromě zmíněných poznámek pod čarou vybaveny seznamem použitých zdrojů, seznamem použitých zkratk a jmenným rejstříkem i kolekcí fotografií a firemní grafiky. Jejich uživateli budou nejen historici politických dějin a národních zápasů, kteří se dozvědí o opravdu hraničních praktikách (včetně použití násilí a zastrasování) městské samosprávy v boji za zachování německého rázu Opavy, ale také historici hospodářských a kulturních dějin. Děje se tak nejen díky hudebnímu a sklada-telskému nadání téměř všech rodinných příslušníků Čeledových, ale také s ohledem na hlubší úvahy a pozorování především Miloše Čeledy o proměně rodinného života (včetně genderových rolí a sexuality) či habitu nových českých středních vrstev na přelomu 19. a 20. století a o jejich společenské a ekonomické marginalizaci ve 40. a 50. letech 20. století. K té došlo tentokrát ze strany dvěma válkami radikalizovaných

Čechů, a podílel sena ní i Milošův „nezdárny“ syn Jiří.

Milan Hlavačka

Klára WOITSCHOVÁ – Libor JŮN
Národní muzeum v éře Československa
Praha, Národní muzeum 2019, 368 s., 96
s. obrazové přílohy,
ISBN 978-80-7036-595-3.

Národní muzeum v Praze patří už dvě století mezi nejdůležitější kulturní instituce v českých zemích. Opakovaně se stává předmětem historického zkoumání, ale pozornost mu vzhledem k jeho univerzálnímu charakteru věnují i další disciplíny. Těžiště historických prací leželo až dosud především v 19. století, kdy měla tato instituce mimořádný význam, daleko přesahující poslání centrálního muzea. Leč i ve 20. století prošlo Národní muzeum dramatickým vývojem, který si zaslouží důkladné zpracování. Významný krok ve směru k budoucí syntéze učinili dva zkušení badatelé, působící v Archivu Národního muzea, Klára Woitschová a Libor Jůn.

Už vstupní kapitola značně přesahuje obvyklý bibliografický komentář k literatuře o zkoumaném tématu. Je sice pojata narativním způsobem jako „příběh příběhů“, tedy nástin pokusů o sepsání dějin Národního muzea, nicméně v širším smyslu je to výklad o – převážně neúspěšných – pokusech o zvládnutí velkého tématu. Nejde totiž zdaleka jen o dějiny jedné instituce, ale také o široké spektrum vědních oborů, které jsou s tímto muzeem spjaty od vzniku v roce 1818. Dosavadní snahy narážely na potřebu mezioborového přístupu k tématu, a tudíž i na jeho neovladatelnost silami jednoho autora. Podobně jako v případě

čtyřsvazkových Dějin Univerzity Karlovy či začínajících Dějin Československé akademie věd jsou komplexní dějiny Národního muzea úkolem pro početný kolektiv odborníků z řady disciplín.

Jestliže se zpracování tématu ujali pouze dva historici z Národního muzea, bylo na místě chronologické omezení na dobu existence Československa (1918–1992) a takové pojetí, které akcentuje ideu Národního muzea ve smyslu kulturním, osvětovém, politickém, společenském i muzeologickém; to ovšem znamenalo rezignaci na pojednání o jednotlivých odděleních, jejich sbírkách a v nich pěstovaných oborech. Se znalostí podstatných výtvorů evropské historické muzeologie autoři pojali svou monografii v duchu „poměrně konzervativní metodologie“ a „převážně deskriptivního líčení problematiky“, jak to odpovídá historiografickému žánru neopozitivistických muzejních dějin (s. 26). Zúžení a jasné vymezení tématu ucelenosti monografie nepochybně prospělo.

V duchu tohoto zadání se autoři mohli v osmi kapitolách soustředit na několik klíčových problémových okruhů, které jsou pro hodnocení významu muzea podstatné. Jsou to charakteristické rysy Národního muzea v poměru k ostatním pamětovým institucím a zároveň ke správním a samosprávným orgánům (právě výklad o hledání vlastního místa při udržení výlučného postavení mezi muzei, a to v měnících se státoprávních a politických podmínkách, formulování vztahu k zemi, státu, českému a československému národu, patří k nejcenějším částem výkladu); dále je to organizační vývoj, vnitřní uspořádání a zahraniční vztahy této instituce; symbolická úloha Národního muzea, stojícího na mimořádně exponovaném místě, v kritických historic-